

EFFEKTRAPPORT 2019 RFSU

FIGHTING FOR BODY RIGHTS SINCE 1933

1. VAD VILL RFSU UPPNÅ?

Verksamhetsidé

Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU, är en medlemsorganisation som bildades 1933 av Elise Ottesen-Jensen. RFSU är en politiskt och religiöst obunden ideell organisation med syfte att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på relationer och sexualitet. Vi är verkamma både i Sverige och internationellt. RFSU utgår från övertygelsen om sexualitetens och relationernas roll för individ och samhälle. RFSU har ett frihetsperspektiv och rättighetsperspektiv på sexualiteten som utgår från allas frihet att vara, välja och njuta. Vi vågar prata om sex på ett positivt och lustfyllt sätt. Vi flyttar fram gränserna och utmanar normerna. RFSU finns till för alla, oavsett ålder, bakgrund och sexuell läggning.

Arbetsätt

RFSU har till syfte att möjliggöra engagemang, öka kunskap, bilda opinion, påverka politiker och beslutsfattare samt utkräva ansvar inom frågor som rör sexualitet, på både lokal och nationella nivå i Sverige och internationellt. Genom sexualupplysning, utbildning och opinionsbildning vill RFSU råda bot på kunskapsbrist och öka den sexuella hälsan. Genom att bygga nätverk och samverka och stötta andra vill vi stärka det gemensamma arbetet med dessa frågor. Genom RFSU:s klinik följer vi utvecklingen inom det kliniska området och bidrar till ny kunskap. Vi identifierar målgrupper och arenor där behoven inte är tillgodosedda och verkar för att förbättra situationen för de mest utsatta och de med störst behov.

I det internationella arbetet väljer vi att arbeta i länder där bristen på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är stor, där rätten till abort inte tillgodoses, där tillgången till sexualundervisning är begränsad och där sexuella rättigheter inte respekteras. RFSU vill föra ett brett samtal om sexualitet som engagerar människor både inom och utanför organisationen – lokalt, nationellt och internationellt.

Vår organisation ska vara en betydelsefull aktör i sexualpolitiska frågor, som deltar aktivt både i den allmänna debatten och i mer formella sammanhang. RFSU ska också verka för en jämlik vård för alla i Sverige och bidra till att utveckla vården så att den har kapacitet och kunskap att möta de behov som identifieras. Vi vill också spela en viktig roll som bevakare av att frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) får en framträdande plats i det svenska utvecklingssamarbetet och i det internationella påverkansarbetet.

Övergripande mål och effekter

RFSU:s övergripande mål är att alla människor ska ha rätt till sin kropp och sin sexualitet. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) är grundläggande mänskliga rättigheter fastställda i internationella överenskommelser.

RFSU utgår från övertygelsen om sexualitetens centrala roll för individ och samhälle och

verkar för en kunskapsbaserad och öppen syn på sexualitet och samlevnad.

Den sexuella hälsan är starkt förknippad med vår allmänna hälsa och vårt välbefinnande. Om vår sexualitet kränks eller begränsas kan vi och våra relationer ta skada. Oavsett om vi uttrycker den eller inte är sexualiteten en del av vår tillvaro. Den påverkar hur vi relaterar till vår omvärld och hur vår omvärld relaterar till oss. RFSU menar därför att sexualiteten är politisk. Samhället och dess aktörer måste ta hänsyn till sexualiteten. Det är ett ansvar vi alla delar, från makthavare till individ, i Sverige och i världen. RFSU:s sexualpolitik och arbete utgår från allas frihet att vara, frihet att välja och frihet att njuta.

De främsta orsakerna till att dessa rättigheter inte tillgodoses är diskriminerande normer och attityder i samhället, diskriminerande eller bristfällig lagstiftning, brist på resurser samt avsaknad av politiska prioriteringar. Det är samhällets skyldighet att erbjuda alla möjligheten, kunskapen och verktygen för att åtnjuta dessa rättigheter på egna villkor. Det kräver lagstiftning och tydliga uppdrag till myndigheter, utbildningssystem, sjukvård och omsorg.

Dessutom krävs ett aktivt arbete inom samhällets alla delar för att förebygga förekomsten av stereotypa och destruktiva normer.

Sexuella och reproduktiva rättigheter är också en förutsättning för samhällsutveckling. Att själv kunna bestämma över sin sexualitet, sin kropp och sin reproduktion är avgörande för människors möjligheter att ta sig ur fattigdom, att kunna delta på arbetsmarknaden samt att kunna ta del i offentliga och politiska processer. SRHR är därmed också en förutsättning för social och ekonomisk hållbar utveckling.

RFSU-klinikens sexualmedicinska arbete har som mål att främja sexuell hälsa genom att erbjuda preventivmedelsrådgivning, provtagning för sexuellt överförbara sjukdomar, preventionssamtal samt behandling av könssjukdomar. Sexualiteten rör många delar av människan: vår kropp, vårt psyke och våra relationer. RFSU-kliniken är därför mån om att se till hela patienten och vid behov erbjuda en kombination av medicinska och psykoterapeutiska insatser. Det gäller inte minst de patientgrupper som inte alltid får sina rättigheter och behandlingsbehov tillgodosedda eftersom kunskap och resurser ofta brister i den övriga vården.

RFSU:s grundsyn

Friheten att vara

Innebär rätten att uttrycka sig själv och sin sexualitet samt att fatta självständiga beslut över sitt liv. Den enes frihet får aldrig innebära en annans ofrihet.

Friheten att välja

Innebär rätten att välja om och med vem eller vilka ens sexualitet ska delas. Den enes val får aldrig förverkligas genom tvång över en annan.

Friheten att njuta

Innebär rätten att njuta som en själv vill och förverkliga sina begär. Den enes njutning får aldrig gå ut över en annan persons rätt att välja och njuta.

2. I VILKET ORGANISATORISKT SAMMANHANG VERKAR RFSU?

RFSU:s organisation RFSU är en idéburen ideell förening, fristående från stat, kommun och kyrka. RFSU samverkar med många andra aktörer, bland annat myndigheter och organisationer inom det civila samhället. Arbetet utförs av medlemmar och anställda.

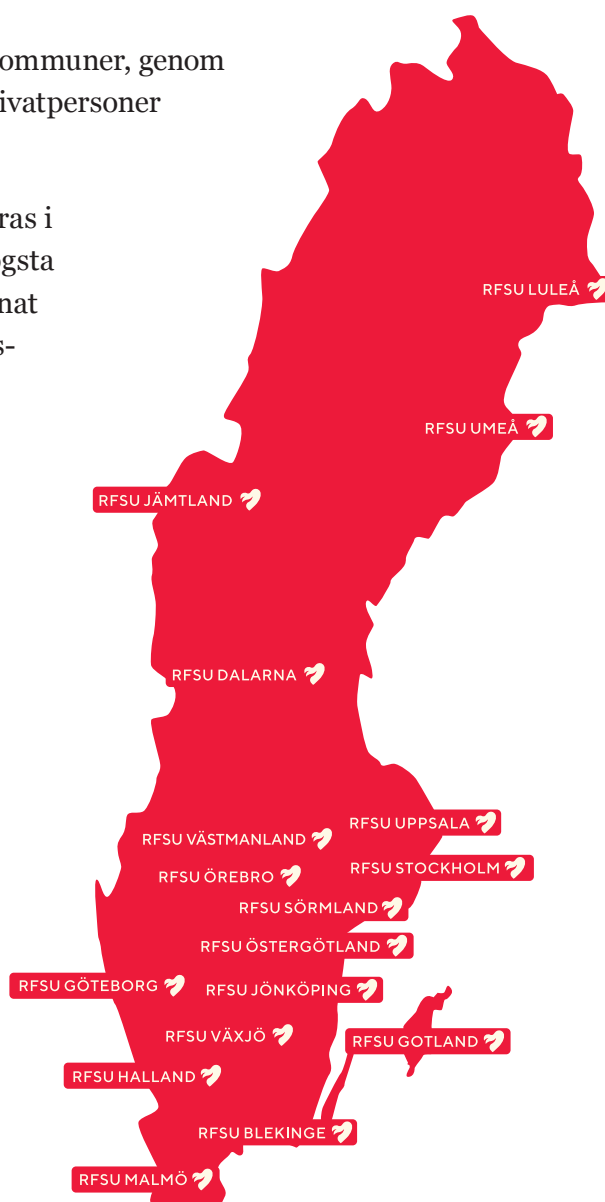
Verksamheten finansieras genom bidrag från stat och kommuner, genom avtal med kommun och landsting, genom gåvor från privatpersoner och genom intäkter från egna bolag.

Medlemmar i RFSU är enskilda personer som organiseras i RFSU:s lokalföreningar samt ideella organisationer. Högsta beslutande organ är kongressen som genomförs vartannat år. Mellan kongresserna leds riksförbundet av förbundsstyrelsen.

I förbundet ingår RFSU AB, som erbjuder högkvalitativa produkter inom sex och samlevnad samt kropp och välbefinnande.

I Stockholm finns ett förbundskansli med uppdrag att bedriva verksamhet samt stötta och samverka med lokalföreningarna. De 17 lokalföreningarna är spridda över Sverige, från Malmö till Luleå. Förbundskansliet och lokalföreningarna samverkar kring en rad olika verksamheter, exempelvis sexualupplysning, metodutveckling och kampanjer.

Lokalföreningarna bedriver också egen verksamhet inom en rad olika områden, med medel från förbundet, exempelvis sexualupplysning och metodutveckling. Lokalföreningarnas verksamhet finansieras även direkt från externa aktörer, en verksamhet som dock inte täcks in av denna effektrapport.

Inom RFSU finns också fem nätverk som samlar och engagerar enskilda medlemmar från hela Sverige som brinner för en specifik sakfråga: Seniornätverket, Aborträttsnätverket, Fetischism och BDSM-nätverket, Forskarnätverket samt Ungdomsnätverket. Nätverken syftar till att sprida kunskap, genomföra verksamhet och skapa engagemang kring nätverkens teman.

Utöver dessa verksamheter finns stiftelsen Ottarfonden som delar ut medel till sina ändamål, samt dotterbolaget EOJ 1933 AB som förvaltar RFSU:s kapital, men som ej bedriver egna verksamheter.

Vid Medborgarplatsen i Stockholm finns också en klinik som ska utgöra modell för en god, jämlik och individanpassad vård baserad på evidens och beprövad erfarenhet, oberoende av kön, sexuell läggning, sexuell praktik, könsidentitet, ålder, etnicitet och funktionsvariationer.

Det internationella sammanhanget

I alla de länder RFSU verkar är rätten till sin kropp och sin sexualitet ett kontroversiellt ämne. De organisationer RFSU samarbetar med verkar ofta i ett förtryckande samhällsklimat där motståndet kan komma från stat, från samhällsinstitutioner som skola och hälsovård, från familj och/eller närsamhälle. Vi ser ett alltmer organiserat och välfinansierat motstånd mot SRHR, både i enskilda länder och på global nivå. Det innebär en ökad utsatthet för de organisationer och människor vi stödjer. RFSU är en del av en IPPF (International Planned Parenthood Federation) som är en världsomspännande organisation med medlemmar i 157 länder.

Vi samverkar ofta med andra IPPF-medlemmar men även med andra civila samhällsorganisationer i Sverige, EU och världen. Vi stödjer sammanlagt ett 40-tal organisationer i ett 20-tal låg- och medelinkomstländer. RFSU har ett ramavtal med Sida som ger en långsiktig finansiering åt vårt stöd till civilsamhället.

Det nationella sammanhanget

I Sverige ser vi ett ökat intresse och engagemang för RFSU:s kärnfrågor. Det gäller inte minst skolans sexualundervisning. Frågan tog ytterligare fart i samband med #metoo hösten 2017 där allmänhet, media, andra frivilligorganisationer, personal inom skolans värld och politiker diskuterade hur skolans sexualundervisning kan förebygga sexuellt våld och kränkningar. Det finns ett starkt förtroende för RFSU i sexualundervisningsfrågan och många vänder sig till oss för att få vägledning. Under de senaste åren har vi dock även märkt av ett ökat motstånd och hot från nationalistiska och högerextrema rörelser. De ifrågasätter aborträtten, kvinnors och hbtq-personers rättigheter och sexualundervisning. Både nationellt och lokalt drabbas RFSU av sabotage och hot.

Kliniken

Kliniken verkar i en omvärld där uppdrag och resurser påverkas av rådande vårdideologi, forskning och utveckling, attityder, juridik, vårdpolitik och ersättningssystem. Vi ser en utveckling i vården mot att upphandlingsregler och juridik styr inriktningen alltmer och att professionens röst får mindre plats när vården utformas. Det innebär att gränstragningar och strukturer kan hamna långt från verkligheten och ibland försvåra för patienter/grupper att få adekvat hjälp utifrån en helhetssyn. I vårt patientnära arbete återspeglas samhällsutveckling, trender, mönster och förändringar i attityder hos vår målgrupp. RFSU möter till exempel fler personer som har relationer för enbart sex och som har sex med många. Allt fler utrikes födda hittar kliniken, fler män besöker oss och fler par söker för problem som rör sex och relationer.

3. VILKA STRATEGIER HAR RFSU FÖR ATT UPPNÅ SINA MÅL?

RFSU:s arbete vägleds av en förändringsteori. Den säger att om det finns SRHR-vänlig lagstiftning och politik, om det finns stödjande normer i samhället för allas rätt till sin kropp och sexualitet, om det finns samhällsinstitutioner som tillgodoser människors SRHR-behov och om det finns civila samhällsorganisationer som driver och granskar att detta sker, så kommer människors tillgång till SRHR att tillgodoses.

Genom att bidra till ny kunskap, sprida kunskap, påverka politik, bygga nätverk och stärka andra som verkar mot samma mål som RFSU bygger vi ett sammanhang där sexuella rättigheter kan tillgodoses.

Ett viktigt uppdrag för RFSU är att identifiera behov hos grupper i samhället som inte får sina rättigheter tillgodosedda eller som har en sämre sexuell hälsa. Genom samverkan inom såväl RFSU som med externa aktörer underlättas RFSU:s omvärldsbevakning, kunskapsinhämtning och metodutveckling. Det är även ett sätt att påverka fler aktörer att driva RFSU:s prioriterade frågor mot de uppsatta målen. Samverkan mellan förbundet, lokalföreningar och RFSU AB är viktig och ett sätt att samlas mot gemensamma mål och nå ut såväl nationellt som regionalt och lokalt.

Internationellt stödjer vi och samverkar med civila samhällsorganisationer som bedriver politiskt påverkansarbete för en SRHR-vänlig politik och förbättrad tillgång till vård och information, och som håller regering och myndigheter ansvariga för det. Vi stödjer organisering av aktivister samt informationsarbete till människor så att de känner till sina rättigheter, och kan kräva dem. RFSU:s internationella partnerorganisationer väljs utifrån i vilken utsträckning de bidrar till vår förändringsteori; vi har en sammansättning per land där olika partners kompletterar varandra vad gäller metoder, strategier och fokusfrågor. På så sätt ser vi till att organisationerna och därmed resurserna kompletterar och förstärker varandra.

RFSU ska också vara en arena för engagemang kring sexualitet och relationer i Sverige. Det går att engagera sig i RFSU på olika sätt, till exempel genom att vara aktiv i en lokalförening, delta i en enskild aktivitet eller bli givare. Lokalföreningarna spelar en viktig roll genom att fånga upp engagemanget lokalt och kanalisera det i aktiviteter inom många olika områden.

För RFSU-klinikens arbete står det holistiska perspektivet i centrum. Vi vill se till hela patienten och tar hänsyn till såväl den fysiska som den psykiska hälsan. Det visar sig både i vårt bemötande och vårdinsatser. Vi deltar aktivt i forskning, bedriver eget utvecklingsarbete, följer kunskapsområdet, samverkar med universitet och vårdgrannar, lyssnar in våra patienter och utvärderar oss själva. För att uppnå målet "tillgängliga för alla" vinnlägger vi oss om att kommunicera med vår omvärld och om att individanpassa våra insatser och vårt bemötande. Vi efterfrågar också återkoppling från såväl patienter som kursdeltagare och samarbetspartners.

4. VILKEN KAPACITET OCH VILKET KUNNANDE HAR RFSU FÖR ATT UPPNÅ SINA MÅL?

Erfarenhet och historia

RFSU har arbetat för en positiv och öppen syn på sexualitet i över 80 år. Organisationen har byggt upp erfarenhet och kunskap under lång tid, och det finns en gemensam historisk erfarenhet som vägleder organisationen. RFSU har gjort stor skillnad för många människors möjlighet att bestämma över sin kropp och uttrycka sin sexualitet, och vetskapen finns om att det är möjligt att förändra såväl kunskapsmässigt som politiskt. RFSU är en välkänd organisation som röner stort förtroende tack vare en verksamhet som sedan starten 1933 bygger på värdena lust, kunskap och engagemang.

Olika människor möter RFSU på olika sätt i vardagen. Det kan handla om mötet med en informatör i skolan, om en story på Instagram eller om köp av produkter, som kondomer och glidmedel. Alla möten förstärker ytterligare kunskapen om RFSU. Genom alla olika kontakter når vi lättare ut till politiker, skolelever och andra organisationer. Detta underlättar arbetet med att ta fram och sprida ny kunskap, påverka politik och samverka med andra.

Kunskap och analys

RFSU har och ska ha spetskompetens när det gäller sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Personal, förtroendevalda och medlemmar utvecklar löpande kunskaper och erfarenheter inom området och arbetar även aktivt med att bevaka vår omvärld. Det gäller såväl sakfrågor som metoder. I organisationen finns bred kapacitet att analysera komplexa ske-

enden samt att planera och genomföra större projekt och processer. På RFSU:s klinik finns legitimerade yrkesutövare såsom barnmorskor, psykoterapeuter och läkare med sexologisk och andrologisk vidareutbildning, flera med handledarkompetens. Denna breda kunskap är grunden för att RFSU ska kunna bedriva en verksamhet som leder till resultat.

Engagemang

RFSU är en medlemsorganisation och medlemmarnas insatser driver organisationen framåt och skapar arenor för engagemang runt om i Sverige. Detta möjliggör för RFSU att ha verksamhet på många platser, exempelvis sexualupplysning, medverkan på Pride och föreläsningar. Förbundet bistår med stöd för att skapa långsiktigt hållbara lokalföreningar med kraft att bedriva en meningsfull verksamhet och värva fler medlemmar. Sexualpolitiska frågor intresserar även många som vill delta vid några få tillfällen, och RFSU erbjuder vägar även till sådant engagemang.

Långsiktiga relationer

RFSU har under lång tid byggt upp relationer med andra organisationer, myndigheter, politiska företrädare och yrkesverksamma inom verksamhetsområdet. RFSU har idag 20 medlemsorganisationer (organisationer som är medlemmar i RFSU) som utgör en viktig kontaktyta mot olika samhällssektorer.

Tvärprofessionellt arbetssätt

RFSU verkar i en föränderlig omvärld där vikten av att nå fram till olika målgrupper är avgörande för att nå bra resultat. Detta kräver ofta att olika typer av kompetenser behöver samverka för att nå uppsatta mål. Därför bedrivs arbetet i allt större utsträckning tvärprofessionellt och i samverkan mellan enheterna. På så sätt kan kunskap om en specifik fråga kombineras med kunskap om hur denna bäst når ut eller används inom alla de områden RFSU verkar.

Finansiella resurser

RFSU:s budget har vuxit kraftigt de senaste åren. Framför allt är det externa bidrag som har ökat. Den internationella verksamheten finansieras framför allt av externa institutionella medel från Sida samt stiftelser och genomförs av egen personal och i samarbete med partnerorganisationer och nätverk. Den nationella verksamheten har under de senaste åren fått ökade resurser genom en ökning av externa medel till olika projekt samt genom en bättre samverkan såväl inom RFSU som med externa aktörer.

Kliniken finansieras till största delen genom avtalet med Region Stockholm, som ersätter RFSU per genomfört patientbesök samt för kostnaden för medicinsk service. Därtill kommer kursavgifter och handledningsarvoden, externa projektmedel samt egna medel för telefonrådgivning, interna insatser och visst utvecklingsarbete. RFSU har också intäkter från egna bolag som skapar en stabil ekonomisk grund, även om andelen är relativt liten i förhållande till den totala budgeten.

Sedan 2018 bedriver RFSU:s förbundskansli ett arbete med insamling av gåvor från privatpersoner. Denna breda finansieringsbas möjliggör för RFSU att verka kraftfullt inom alla de områden som beskrivs i förändringsteorin.

Nätverk och samarbeten

RFSU samverkar med många olika aktörer nationellt och internationellt. Samarbeten ger möjligheter till bättre omvärldsbevakning, kunskapsinhämtning och metodutveckling, och kraft när det gäller att nå ut. Exempel på samarbetspartners är Concord, Malmö universitet, Famna, RFSL, Ideell arena, för att nämna ett urval. Internationellt stödjer RFSU regionala nätverk för att nå flera organisationer genom en samarbetspart, och RFSU har startat ett nytt "lärandenätverk" kallat Learning4change.

5. HUR VET VI OM RFSU GÖR FRAMSTEG?

Den internationella verksamheten följs upp enligt en 5-årig uppföljningsplan (2018–2022). I planen finns frågeställningar som följs upp och stäms av gentemot vår förändringsteorin. Verksamheten följs även årligen upp gentemot en målmatris. Källor och kanaler som används för att bekräfta utvecklingen mot målen är partnerrapporter, reserapporter samt egna observationer i möten med partners och rättighetsbärare.

Målen i de projekt som drivs i Sverige följs upp narrativt och genom exempelvis antal genomförda utbildningar och antal personer vi nått ut till. Kurser och andra större utbildningsinsatser utvärderas och sammanställs. Dessa är viktiga underlag i planering inför det fortsatta utvecklingsarbetet.

Elever som möter våra informatörer får också utvärdera de informationspass de deltagit i. Som komplement genomförs emellanåt större utvärderingar med hjälp av externa konsulter. Ett exempel är en utvärdering av informatörsverksamhetens baspass som utfördes av Splitvision under 2018 och färdigställdes under 2019.

Utvärdering av RFSU:s internationella påverkansarbete görs löpande genom så kallade after action reviews, som används vid validering av resultaten över tid. Det politiska påverkansarbetet i Sverige följs upp genom en logg mot de politiska mål som satts upp.

Loggen uppdateras löpande och stäms av årligen.

Kliniken mäter och följer upp måluppfyllelsen på flera sätt. Det sker bland annat genom övergripande sammanställningar och jämförelser av patientarbetet. Vi gör statistik över målgruppen för vårt patientarbete, mäter antal besökande, antal besökstillfällen, andel nybesök, besökarnas kön, ålder, hur de fördelar sig inom länet och från vilka andra län de kommer m.m. Vi gör också statistik över preventivmedel och förskrivningar och jämför oss med siffror

på nationell nivå. Vi kan till exempel se om förskrivningen av hormonfria preventivmedel ökar. Vi kan också följa hur många som testar sig för könssjukdomar och andelen positiva provsvar. På så sätt kan vi se förändringar, jämföra med nationell smittskyddsstatistik och anpassa smittskyddsarbetet utifrån det.

Kliniken bedriver också ett systematiskt kvalitetssäkringsarbete där vi arbetar med kvalitetsmål, fördelar ansvar, identifierar de lagar och förordningar som styr verksamheten, fastställer rutiner för att säkerställa ett kompetens- och evidensbaserat arbetssätt, kvalitetssäkrar våra vårdprocesser och rutiner, definierar det riskpreventiva arbetet. Vi beskriver aktiviteter för säker försörjning av service, tjänster och teknik, rutiner för läkemedelshantering, åtgärder för att säkerställa spårbarhet samt hur vi dokumenterar och genomför egenkontroll. Arbetet följs upp årligen och resulterar bl.a. i en patientsäkerhetsberättelse. Dessutom genomförs patientenkäter, kursutvärderingar samt månatliga rapporter och årssammanställningar gällande avvikelser och eventuella klagomål till Patientnämnden.

6. VAD HAR RFSU BIDRAGIT TILL UNDER 2019?

RFSU:s internationella arbete

Den förändringsteori som driver RFSU:s internationella arbete säger att om det finns rätt förutsättningar i form av politik, samhällsnormer och aktörer så kommer människors tillgång till SRHR tillgodoses. Vårt uppdrag är att stötta våra partners i deras arbete med att se till att dessa förutsättningar kommer på plats. Baserat på partner- och reserapporter från 2019 har vi också bland annat kunnat se följande effekter:

I Georgien är diskriminering, hot och våld mot hbtq-personer utbrett. RFSU:s partner har under flera år lyft behovet av ett ökat juridiskt skydd, vilket resulterat i att en statlig enhet nu fått i uppdrag att undersöka hatbrott. RFSU:s partner har bidragit till utformningen av enhetens uppdrag och kapacitet, genom bland annat utbildning av poliskåren om hatbrott kopplade till könsidentitet. Partnern har dessutom drivit sju fall till domstol, och i majoriteten av fallen har förövare identifierats och ställts till svars för bland annat utpressning och hatbrott.

I Kenya har RFSU:s partner länge drivit ett fall i rätten som handlar om en 18-årig flicka som dog till följd av en abort. 2019 slog domstolen fast att sjukvården ska tillhandahålla abort då en kvinnas psykiska och fysiska hälsa är i fara, eller vid graviditet följd av våldtäkt. Det är ett stort framsteg för aborträtten i Kenya.

I Bolivia har RFSU och partners sett behovet av en mer tillgängligt och kvalitativ vård för hbtq-personer. Under 2017–2018 har RFSU:s samarbetsorganisationer arbetat intensivt med att få till rutiner för hur hälsopersonal ska bemöta och tillgodose hbtq-personers vårdbehov. Under 2019 beslutade Hälsoministeriet att godkänna rutinerna, som tagits fram genom nära

samarbete mellan representanter för hbtq-rörelsen och andra civilsamhällesorganisationer. På så vis har RFSU och våra partners bidragit till förbättrad kvalitet i vården i stort.

I många länder innebär juridiska processer vid anmälan om sexuella övergrepp att ytterligare övergrepp genomförs av polis och åklagare. Det har RFSU:s partners kämpat för att förändra under många år genom att minska de lagstadgade kraven på bevisföring. Under 2019 såg vi resultaten av denna kamp. Ett exempel är Bangladesh, där kravet på ett så kallat tvåfingerstest – dvs. att kvinnor tvingats genomgå en vaginal undersökning där två fingrar förts upp i vaginan, som bevis i våldtäktsfall – nu tagits bort. Ett annat är att tvångsmässiga analundersökningar av män har förbjudits i Kenya.

RFSU fortsätter också att bidra till att sprida kunskap, bygga nätverk och stärka andra som verkar för samma mål som RFSU. Under 2019 fortsatte arbetet med att utveckla det "lärandenätverk" som vi kallar Learning4change. Sedan pilotåret 2018, då fem av våra partnerorganisationer medverkade, har vi i år skalat upp verksamheten till att gälla alla RFSU:s partnerorganisationer. Dessa är nu organiserade i fyra olika hubbar runt RFSU:s prioriterade frågor. De möts regelbundet online under året för att utbyta erfarenheter och lärande runt respektive fråga. RFSU:s experter deltar också för att på så sätt sprida den erfarenhet och kunskap vi utvecklar i Sverige.

RFSU har under året medverkat i ett AI-projekt tillsammans med startup-företaget Grace Health, finansierat av Vinnova. RFSU:s roll har varit att bidra med innehåll om reproduktiv hälsa och sexualupplysning med ett normkritiskt perspektiv, till en automatiserad hälsoassistent som vänder sig till unga kvinnor i lågresursländer som Ghana, Nigeria, Kenya och Filippinerna. När innehållet som RFSU tillfört, som handlade om frågor kring sexualitet och lust, introducerades i appen kunde man se att användningen av appen ökade under en viss period. Cirka 1400 användare besöker dagligen det innehåll RFSU bidragit med. Totalt har 35 000 personer besökt innehållet sedan lanseringen, vilket gör det till den mest populära delen av tjänsten.

RFSU:s arbete i Sverige

RFSU:s informatörer bidrar till stärkt självkänsla

RFSU har i över 20 år bedrivit sexualupplysande verksamhet på skolor, fritidsgårdar, hvb-hem, festivaler, häkten och anstalter. Under 2019 utvärderades den sexualupplysning vi bedriver på högstadie- och gymnasieskolor. Utvärderingen gjordes av det oberoende analysföretaget Splitvision Research, på uppdrag av Folkhälsomyndigheten, hos RFSU Stockholm. Genom observationer och intervjuer kom de fram till att RFSU:s verksamhet gör skillnad för såväl individ som samhälle. Resultaten kan direkt kopplas till RFSU:s pedagogik och metodik. Våra insatser leder till att eleverna får en stärkt självkänsla och att de i större utsträckning vågar bejaka sin sexualitet och identitet, samt att de fått ökad handlingskompetens som möjliggör medvetna val gällande hälsa, relationer och sexualitet. Extra viktigt var att RFSU inte bara ger stöd i ett "vad" (fakta) utan också ett "hur" (färdigheter) samt att eleverna inte

kände sig dömda, utan i stället accepterade och respekterade. 2019 mötte RFSU:s informatörer nästan 20 000 unga med detta arbetssätt som alltså har möjligheten att göra skillnad för deras handlingsfrihet och hälsa.

Ökad kondomanvändning leder till bättre sexuell hälsa

En fråga som RFSU alltid arbetar med är att minska spridning av könssjukdomar, som en del i att främja sexuell och reproduktiv hälsa. Att verka för att den generella kondomanvändningen i samhället är hög är viktigt, men särskilt angeläget är det att öka användningen vid nya sexuella kontakter.

Under de senaste åren har RFSU:s arbete intensifierats för att minska antalet oskyddade sexuella kontakter. Vi har exempelvis funnits på plats i miljöer där många sexuella möten sker och där fört samtal med unga/unga vuxna om säkrare sex och kondom. Genom vår närvaro kan vi påminna om kondom, ge kunskap samt skapa samtal med möjlighet för reflektion. RFSU har också genom prisbelönta filmer som beskriver unga/unga vuxnas relation till kondom på ett rakt och ärligt sätt, skapat en ny form för samtal kring kondom och sex.

Glädjande nog kan vi också se att kondomanvändningen går upp. Detta enligt RFSU:s återkommande undersökning Kådiskollen. Vi tror inte att vi ensamt påverkat omvärlden så att denna förändring skett, men vi hoppas och tror att vårt arbetet bidragit till den ökade kondomanvändningen. Kådiskollen visar allt fler tar fram kondomen regelbundet, inte bara när man ligger med någon ny. Idag använder fyra av tio svenskar kondom regelbundet, vilket är nio procent fler än för tre år sedan. Det är den största ökningen som skett på tio år.

Den allra största ökningen märks bland unga mellan 21 och 35 år, där kondomanvändningen gått upp med 11 procent under de senaste tre åren. Denna åldersgrupp har tidigare under flera år visat sjunkande siffror, men nu tycks den trenden ha vänt. Totalt tar idag 54 procent fram kondomen när de ligger med en ny partner – och för var tredje person är kondomen det skydd man oftast använder.

Kvinnor med migrantbakgrund får ökad kunskap

Sedan 2016 har Socialdepartementet finansierat RFSU:s SRHR-satsning som riktar sig till kvinnor med migrantbakgrund. Det framtagna materialet och de utbildningar som har genomförts har bidragit till att öka kunskapen hos målgruppen. Peer-utbildarna, som själva tillhör målgruppen, har samlat in utvärderingar från varje utbildningstillfälle som vittnar om att kunskapen om kropp, sexualitet och hälsa har ökat hos kvinnorna. Tack vare vårt material på olika språk samt att utbildningarna sker på kvinnornas modersmål, har många kvinnor erbjudits ett forum där de för första gången kunnat delta i samtal som rör kropp, sexualitet och hälsa. Vårdpersonal som vi träffat inom projektet har återkopplat att filmerna på olika språk har använts som stöd i vårdmöten samt i vissa fall varit helt avgörande där språket utgjort ett för stort hinder.

RFSU:s utbildningar och metodbank höjer kompetensen

Skolinspektionens rapport 2018 om sexualundervisningen visade på att många lärare upplevde det svårt att undervisa i ämnet och att stora behov fanns på kompetensutveckling. RFSU har därefter satsat stort på att möta dessa behov. Tack vare stöd från Skolverkets #metoo-satsning hade RFSU möjligheten att snabbt utveckla en metodbank med beprövade och utvärderade metoder för sexualundervisning i skolan. RFSU:s Metodbanken är gratis och tillgänglig på nätet och därmed lätt att använda. Den har blivit en populär del av RFSU:s hemsida med ca 200 000 visningar de första 6 månaderna. Många av besökarna är lärare som söker kunskap och inspiration. Metodbanken har också inspirerat många andra samhällsaktörer som möter unga i sina verksamheter. Flera vill använda metoderna för sin egen verksamhet eller utveckla dem till att passa andra ämnen och kontexter.

RFSU bedriver också en omfattande utbildningsverksamhet för att möta behoven av kompetensutveckling. RFSU:s utbildningsverksamhet upplevs enligt löpande utvärderingar som kunnig, konkret och pedagogisk. Utbildningarna når flera tusen yrkesverksamma varje år. Konferensföreläsningar, arbetsplatsutbildningar, egen kursverksamhet – formerna varierar för att passa målgruppens behov och mötesplatser. Syftet är att stärka de som redan arbetar med sexualupplysning eller undervisning, kompetenshöja de som i sitt arbete kommer i kontakt med SRHR och att ge nya perspektiv till de som arbetat ett tag med frågorna. Utvärderingarna som görs visar också att utbildningarna uppfyller sina mål. Några röster:

“Komprimerade, rappa och innehållsrika föreläsningar. Gillade tempot. Upplevde att föreläsarna hade plockat ut det viktigaste på ett bra sätt, vilket ökade nyfikenheten hos en själv att ta reda på mer. Blev även mycket inspirerad att använda mig av allt material som presenterades.”

Utvärdering konferensverksamhet

“Fantastiskt lärorikt. Kul att lära känna alla deltagare. Fick hopp om livet!”

Utvärdering kursverksamhet

“Väldigt kompetenta bra kursledare. Kul med kvällsaktiviteter. Bra innehåll, mycket intensiva dagar.”

Utvärdering kursverksamhet

RFSU ger betydelsefull information till unga migranter

RFSU:s förbundskansli har tillsammans med fyra av RFSU:s lokalföreningar år 2017-2019 drivit projektet Nyfiken, med finansiering av Allmänna arvsfonden. Projektets mål var att 1200 nyanlända, asylsökande och papperslösa ungdomar skulle få ökad kunskap om sexualitet, och få reflektera över och få djupare förståelse för normer kopplade till sexualitet. Projektet syftade också till att 800 yrkesverksamma och volontärer som mötte ungdomarna genom utbildningar skulle få stärkta förutsättningar för att samtala om sexualitet.

Genom projektet har 1410 ungdomar i målgruppen fått sexualupplysning, och samtliga har visat att sexualupplysningen har varit viktig för dem. Genom de muntliga utvärderingarna vi gjort efter varje utbildningstillfälle har majoriteten uppgett att det varit information som är intressant och hjälper dem. Det har ofta varit första gången någonsin som de fått ställa frågor, reflektera kring och diskutera ämnen som rör kroppen, sexualitet och sexuell hälsa. Att få reflektera och färdighetsträna kring normer och förväntningar kopplade till kön och sexualitet har gett dessa ungdomar stärkt egenmakt och möjlighet att fatta positiva beslut i sin vardag.

Nyfiken har därtill utbildat 824 yrkesverksamma och volontärer, och de har i utvärderingar uttryckt uppskattning inför den bredare förståelse för sexualitet som utbildningarna har gett dem. I snitt upplevde 93 procent att de fått ökade kunskaper om sexualitet, normer och sexuell hälsa. 88 procent upplevde att de fått bättre verktyg för att prata om sexualitet med ungdomarna. Många har vittnat om att deras kontakt med ungdomarna har förbättrats genom projektet, och att det öppnat upp en positiv och tillåtande stämning för samtal mellan ungdomar och vuxna.

Politisk påverkan

När det kommer till internationella frågor arbetar RFSU löpande med att påverka svenska politiker, så att SRHR prioriteras i biståndsbudgeten, och stöttar SRHR-organisationer i deras påverkansarbete för bättre sexualundervisning, minskad stigmatisering av hbtq-personer och rätten till abort.

RFSU:s after action reviews visar att flera av våra politiska mål uppnåddes under 2019. Ett av dessa rör effekterna av vårt påverkansarbete inom FN. För sex år sedan bestämde RFSU sig för att bredda sitt politiska påverkansarbete till att inkludera processer vid rådet för mänskliga rättigheter (MR-rådet) i Genève. Syftet med verksamheten är att bidra till att SRHR blir en del av de universella mänskliga rättigheterna och därigenom bidra till förändringar på landnivå.

RFSU:s strategi är att bygga relationer och öka kunskapen hos de medlemsstater som vanligtvis inte agerar som SRHR-förespråkarna, för att skapa samsyn runt SRHR och för att på längre sikt få ett ökat politiskt engagemang och stöd för SRHR. Vi arbetar också aktivt med nätverksbyggande mellan olika SRHR-aktörer inom det civila samhället för att på sikt mobilisera civilsamhällets stöd för SRHR, och därmed bidra till ökad mobilisering.

Genom flera år av aktiviteter och omfattande samarbete med en bred grupp av statliga och icke-statliga aktörer visar vårt arbete nu konkreta resultat. RFSU och partners har framgångsrikt medverkat i cirka tio UPR-processer (process där MR-rådet granskar ett lands efterlevnad av alla konventioner de har skrivit under på), väsentligt bidragit till utformningen av cirka tio FN-resolutioner och konsultationer per år. För Kambodja ledde påverkansinsatsen till att Kambodja för allra första gången fick nio direkta rekommendationer om hbtq-rättigheter samt en indirekt rekommendation om att bekämpa alla sorters diskriminering. Partners arbetar tillsammans med andra aktörer med att följa upp planer inom ramen för deras RFSU-stödda program. Det faktum att rekommendationerna kring hbtq-frågan lades fram av just de medlemsstater som RFSU kontaktat, ser vi och partners som en indikator på att våra påverkansinsatser varit effektiva.

RFSU:s politiska påverkansarbete i Sverige följs upp genom en logg mot de politiska mål som satts upp. Under 2019 kunde vi bocka av flera stora mål som vi arbetat länge för att infria. Här följer några av dem:

Sexualundervisningen blir obligatorisk i lärarutbildningarna

Enligt en kartläggning som RFSU gjorde 2004 hade endast 6 procent av lärarna fått utbildning i sexualundervisning. 2019 togs äntligen det politiska beslutet om att sexualundervisning ska vara en obligatorisk del av alla lärarutbildningar. Nu kvarstår att bevaka att införandet går enligt plan så att alla lärarutbildningar har beredskap och kompetens att implementera ämnet i kurserna från år 2021. RFSU driver därför kravet om ett didaktiskt centrum för sexualundervisning som kan stötta lärarhögskolorna i arbetet.

Även killar vaccineras mot HPV

Sedan 2012 vaccineras flickor i Sverige mot HPV och idag vaccineras ungefär åtta av tio flickor. Införandet av allmän vaccination av flickor har varit ett bra första steg – men det räcker inte. RFSU har drivit frågan om att vaccinera även pojkar mot viruset. Vi ser det som ett nödvändigt steg på vägen för att uppnå målet om att utrota sjukdomseffekterna på grund av sexuellt överförd HPV.

I september 2019 aviserade regeringen att utöka det allmänna vaccinationsprogrammet för barn med HPV-vaccination för pojkar. RFSU:s mångåriga arbete för att detta ska ske har gjorts genom enskilda möten med politiska företrädare, via allmänna motionstiden i riksdagen men också via debattartiklar – ibland själva och ibland tillsammans med andra organisationer.

Påverkansarbetet har också skett mot Folkhälsomyndigheten, som är ansvarig myndighet. Folkhälsomyndigheten tog fram ett kunskapsunderlag 2017 som såg över varför och hur det ska ske samt vad kostnaden skulle bli för att även vaccinera pojkar. Ett kunskapsunderlag som rekommenderade regeringen att införa denna åtgärd. RFSU var en av remissinstanserna till det kunskapsunderlaget och tillstyrkte förslaget.

Effekten av det politiska beslutet kring vaccinationen är tydlig. Om alla barn HPV-vaccineras minskar cirkulationen av det sexuellt överförbara viruset i samhället och färre kommer därmed att drabbas av cancer. Det kommer att rädda liv, förhindra sjukdom och minska lidande. Genom införandet beräknas ytterligare cirka 130 HPV-relaterade cancerfall kunna förebyggas årligen. Vaccinationerna bedöms kunna börja starta hösten 2020.

En nationell SRHR-strategi ska upprättas

Den 1 augusti 2019 gavs ett regeringsuppdrag till Folkhälsomyndigheten att ta fram en ny nationell SRHR-strategi. Sverige saknar en nationell SRHR-strategi, men i och med regeringsuppdraget tas en sådan fram. 2014 lade Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten fram en gemensam skrivelse med underlag till en nationell SRHR-strategi, som det sedan aldrig beslutades om. RFSU har arbetat strategiskt för att få till ett nytt regeringsuppdrag att ta fram en SRHR-strategi, och lyfte detta som centralt vid flertalet uppvaktningar av beslutsfattare samt även i t.ex. SOU 2017:4.

Effekterna av en nationell SRHR-strategi är att förutsättningarna ökar för ett framgångsrikt arbete för en jämlik hälsa. Ytterst ökar det möjligheterna för varje enskild individ att få stöd, vård och omsorg utifrån sina behov och enligt sina rättigheter. En gemensam nationell SRHR-strategi ligger till grund för en helhetssyn, motverkar splittrade insatser, leder prioriteringar och skapar ett mer normativt arbete med en gemensam definition av begreppen sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

En ny heltäckande befolkningsundersökning har genomförts

Under 2017 genomfördes befolkningsundersökningen SRHR2017 och 2019 presenterade Folkhälsomyndigheten resultaten av studien. Innan det var den senaste befolkningsundersökningen av bl.a. sexualvanor den som gjordes 1996.. RFSU har under många års tid arbetat med ett långsiktigt påverkansarbete för att få till en uppdaterad undersökning.

Senare ingick vi även i referensgruppen vid framtagandet av själva studien. Vi har bedrivit påverkansarbete bland annat genom att lyfta frågan med ansvariga statsråd, uppvakta beslutsfattare och medverka i media.

En befolkningsstudie är viktig för att ge svar på hur den sexuella (folk)hälsan ser ut. Folkhälsa är inte enbart frågor om kost, motion, alkohol och tobak – även frågor om sexuell hälsa är centrala för hälsan och välbefinnandet. Rätten till sexuell och reproduktiv hälsa är grundläggande för individens livskvalitet oavsett ålder och hälsotillstånd, men vi vet att vissa grupper inte har samma tillgång till det som andra. En ny sexualvaneundersökning var viktig för att ge uppdaterade svar på vilka samhällsliga insatser som behövs på både individ- och grupp-nivå för att minska de ojämlikheter som finns i samhället. Det ger också en möjlighet för oss som aktör att rikta insatser till grupper, utifrån deras behov, för att öka deras sexuella hälsa.

RFSU-kliniken

Familjerådgivningen når ut till nya målgrupper

Under 2019 utökades RFSU-kliniken sin verksamhet med tre familjeterapeuter och i februari öppnade vår familjerådgivning med fokus på sex och relation. Under året har vi tagit emot 659 samtal där upp mot 40 procent av klienterna uppger att de lever utanför normen. Det ser vi som ett gott tecken på att vi når en målgrupp som inte alltid annars får sina behov uppfyllda av den övriga vården. Under året har vi breddat kompetensen och vi erbjuder nu psykodynamisk, systemteoretisk, KBT- samt PDT-terapi efter individuell bedömning. Därmed har vi större möjlighet att tillgodose patienternas olika behov.

Klinikens arbete bidrar till ökat välbefinnande

Klinikens arbete följs dels upp med hjälp av statistik över patientbesöken. Vi har under 2019 haft totalt 20 317 besök varav 49,3 procent är kvinnor. Vi har haft 2950 besök till psykoterapeuterna, som ser en tendens till att de som söker för lustproblematik ökar, att fler transpersoner tar kontakt och att fler av de som söker hjälp har migranterfarenhet.

Sammanlagt tycks det alltså som att vi når ut till en bredare målgrupp än tidigare.

Kliniken har under året gjort 778 smittspårningar, vilket ledde till kontakt med 1945 personer. Våra patientenkäter visar att klinikens patientarbete bidrar till ökat välbefinnande och nöjda patienter. På frågan "Skulle du rekommendera någon du känner att vända sig till RFSU?" svarar 99 procent ja. Alla möten med våra patienter ger oss också kunskap och erfarenhet som gör att vi kan arbeta med sexualupplysning och utbildning med trovärdighet. Detta är en viktig del i vårt utåtriktade arbete tillsammans med RFSU:s nationella verksamhet och övrig utbildningsverksamhet.

Vårdpersonal ökar sin kunskap

RFSU är övertygad om att genom ökad kunskap hos vårdpersonal kan befolkningens sexuella hälsa öka. Vi har därför ett samarbete med barnmorskeutbildningen, där barnmorskestudenterna har en del av sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) på RFSU-kliniken. Vi handleder också andra yrkesgrupper, så att klinikens kunskaper och erfarenheter når ut till andra verksamheter. Vi har även utbildat PTP-psykologer i att möta patienter med sexuella frågeställningar och problem. I december 2019 startade vi andrologiutbildning tillsammans med Malmö universitet. 21 personer från olika delar av landet går denna 7,5 poängsutbildning och vi planerar att påbörja en till utbildning under 2020. Effekten blir ökad kunskap och utveckling inom SRHR-frågor hos övrig vårdpersonal.

Svårnådd patientgrupp söker oftare hjälp

RFSU-kliniken har ingått i erektionsprojektet, ett enhetsöverskridande projekt med syfte att minska stigma kring erektionsproblem. Tillsammans med Ipsos gjordes en undersökning

+ RFSU-KLINIKEN I SIFFROR 2019 +

20 000 BESÖK AV **12 000** PERSONER

YNGST **15** ÅR ÄLDST **82** ÅR

16 000 BESÖK TILL BARNMORSKA

3 000 PSYKOTERAPISAMTAL

2 000
BESÖK TILL SJUKSKÖTERSKA

1 000 BESÖK TILL LÄKARE

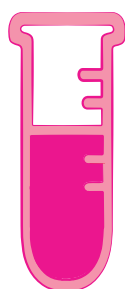
650
FAMILJERÅDGIVNINGSSAMTAL

11 000 personer lämnade test för klamydia och gonorré.

4 500 personer lämnade test för syfilis.

8 000 personer lämnade test för hiv.

2 000 personer lämnade test för hepatit.

Tre fall av hiv remitterades vidare till infektionsklinik.

som bland annat visade att bara var fjärde man söker vård på grund av erektionsproblem, och de som söker vård väntar tre år eller mer trots att detta orsakar försämrad självkänsla, nedstämdhet och problem i relationen. Under kampanjveckan för erektionsproblem hade vi chatten Erektionshjälpen öppen. Teman som lyftes var till exempel sex efter prostatacancerbehandling, sex och sjukdom samt erektionsproblem kopplat till stress och prestation. Under året har vi medverkat i media vid flertalet tillfällen, både TV4 Nyhetsmorgon och SR, och vi har skrivit debattartiklar. Detta sammantaget ökar kunskapen om erektionsproblem i landet och effekten har blivit att målgruppen söker hjälp i större utsträckning. Vi tror också att hälso- och sjukvårdspersonal blivit mer medvetna i mötet med dessa patienter.

RFSU, Riksförbundet för sexuell upplysning
PO Box 4331, SE 102 67 Stockholm
+46 8 692 07 00, www.rfsu.se

